

RESSENYES

Pere FONT
Elvis MALLORQUÍ
Joan LLINÀS

Santa Coloma de Farners. ***De la prehistòria al segle XV***

Santa Coloma de Farners: Ajuntament, 2010, 174 p. [Biblioteca Farnesenca, 1]

Miquel BORRELL I SABATER

Santa Coloma de Farners. ***Segles XVI, XVII i XVIII.***

Santa Coloma de Farners: Ajuntament, 2011, 222 p. [Biblioteca Farnesenca, 2]

D'ençà del llibre de Josep M. Millàs i Vallicrosa i Francesc Rabassa *Historia de Santa Coloma de Farnés y su comarca*, publicat l'any 1950 arran del Mil·lenari, diversos autors havien publicat nombros treballs sobre temes concrets de la història de Santa Coloma de Farners. Aviat es va creure que calia una publicació que, d'una banda, actualitzés els continguts d'aquella obra cabdal de la història colomenca i que, de l'altra, sintetitzés les aportacions més recents. Amb aquesta finalitat Miquel Borrell, amb el suport de l'Ajuntament, ha coordinat la Biblioteca Farnesenca, que constarà de sis volums amb l'objectiu de donar una visió general i amena de la història de la capital selvatana, des dels orígens fins a l'actual democràcia. En aquesta ressenya es presenten els dos primers volums publicats fins ara (el tercer ja es troba en fase de redacció).

El primer volum, *Santa Coloma de Farners. De la prehistòria al segle XV* ha estat obra de tres autors vinculats a Santa Coloma: Pere Font, Joan Llinàs i Elvis Mallorquí. Joan Llinàs, director tècnic de Janus i actual president del Centre d'Estudis Selvatans, s'ha encarregat del capítol de la prehistòria i l'antiguitat fins al segle V. Hi dóna notícia de les troballes arqueològiques que contribueixen a aclarir una etapa, ara per ara, força desconeguda. Els jaciments de can Planiol, can Candela, Farners, els Abrics de Sant Salvador, can Llandric, can Pere Ferrer, cant Merla o Sant Marçal i Mas Solà, són alguns dels exemples que Llinàs aporta de les diferents etapes de la prehistòria i dels segles de forta influència ibèrica i romana. En tot cas demostren la permeabilitat del territori als intercanvis amb pobles diversos i la incorporació de les successives novetats.

Els dos capítols següents dedicats al món antic i a l'alta edat mitjana són obra del mateix Joan Llinàs i de l'historiador Elvis Mallorquí. El capítol segon és dedicat a oferir una panoràmica de l'evolució de la història a Santa Coloma fins al segle X, des del temps dels visigots fins a la consolidació del feudalisme, passant per la invasió musulmana, la conquesta carolíngia i les incursions hongareses pel territori català. Un cop finalitzada aquesta presentació, en què no manca el capítol dedicat al naixement de la parròquia de Santa Coloma, considerat l'origen de la població com a tal, els dos autors es concentren a explicar la importància de la formació de viles i vil·lars i de les parròquies, discurs que centren en dos apartats específics.

El capítol tercer descriu amb detall el sistema feudal i cadascun dels seus principals representants al territori: els Farners, els Vilademany, els Bellver, els canonges de Sant Pere Cercada, el mateix Bisbat i, ocasionalment, l'important casal dels Cabrera. Aquest és potser el capítol més àrid del volum, sens dubte a causa dels nombrosos protagonistes i de la pròpia idiosincràsia del funcionament del món feudal i de les corresponents relacions de vassallatge, fonamentals en un món fortament jerarquitzat.

El capítol quart, a càrrec d'Elvis Mallorquí, és dedicat a un dels fonaments del sistema econòmic feudal: els masos i les seves relacions de dependència amb els respectius senyors. Mallorquí no estalvia tampoc un epígraf dedicat a explicar què suposava per als pagesos l'exercici que els senyors feien de les seves senyories. El resultat és un món en què abunden els impostos i els pagaments, mentre que la capacitat dels pagesos per progressar era més aviat escassa.

El cinquè i darrer capítol és obra de l'historiador colomenc Pere Font, el qual repassa l'etapa de la baixa edat mitjana a

Santa Coloma, caracteritzada per una forta crisi econòmica i demogràfica, l'expressió més clara de la qual la trobem en les successives epidèmies que delmaren la població, així com també en l'aparició dels anomenats masos rònecs. Aquesta etapa desembocà en el conegut conflicte remença i la Guerra Civil catalana (1462-1472), que trobà una primera via de solució en la Sentència Arbitral de Guadalupe (1486).

El segon volum de la Biblioteca Farnesenca, *Santa Coloma de Farners. Segles XVI, XVII i XVIII*, abasta l'època moderna i és obra de l'historiador Miquel Borrell, que ha sintetitzat, completat i actualitzat algunes de les obres que ell mateix havia publicat, especialment les referides a aquesta època. A diferència del primer volum, aquest segon s'estructura per capítols temàtics que es desenvolupen seguint el fil cronològic. El llibre, doncs, consta de deu capítols que donen una visió sintètica, ben travada i consistent dels segles que s'estudien referits a Santa Coloma.

En primer lloc Borrell s'endinsa dins el fenomen de la violència (bandolerisme i guerres) on no falten els episodis del bandoler Serrallonga i de la Guerra dels Segadors, amb l'agutzil Montrodon i els terços castellans com a protagonistes destacats. Els altres dos episodis remarcables es troben en la Guerra de Successió i la Guerra Gran, al segle XVIII. Aquesta darrera generà força demandes de persones (sometents) i serveis (bagatges). A continuació el lector trobarà un breu capítol sobre l'evolució demogràfica de la ciutat colomenca que queda del tot resumida en constatar-se el creixement que experimenta: malgrat les recurrents epidèmies, Santa Coloma de tenir poc més de 400 habitants passa tenir-ne uns 2.660.

Bona part d'aquest creixement s'explica en els capítols 3 i 4, centrats en les activitats econòmiques. Borrell tracta de l'evolució

de la relació entre senyors directes (propietaris) i senyors útils (pagesos) arran de la Sentència de Guadalupe i el canvi de la fesomia d'algunes famílies nobles, que no dubtaren a emparentar-se amb famílies d'origen comerciant i rendista. Mereix especial atenció la concentració de propietats que comporta l'aparició de la pagesia benestant (Barrot, Iglésias, Massaneda, Cubias...). També és remarcable l'ús intensiu de l'aigua (reg, molins, glaç...) i el nous conreus de cànem, lli, fruites, llegums i hortalisses (complementat pel tradicional guaret o rotació de cultius). En definitiva, noves explotacions agràries i forestals (castanya), l'artiga de terres (vinyes), nous establiments emfitèutics. Aquesta revifalla econòmica comportà l'aparició d'artesans i el dinamisme del mercat, com a factor d'atracció comarcal. Borrell tampoc no obvia la cara negativa d'aquest desenvolupament, sovint en forma de conflictes pel control que el municipi i el senyor exercien sobre el mercat i els seus beneficis.

El cinquè capítol, potser el més llarg, és dedicat a la vida religiosa. En el primer volum ja es féu menció de la importància que tingué la consagració de l'església parroquial per a l'aparició de la vila. En aquest període destaquen especialment les confraries i pabordies, sovint centrades en un sant o una devoció, organitzades per veïnats, sexes i/o oficis (Minerva, Roser, Ànimes del Purgatori, els Dolors, Sant Antoni, Sant Isidre, Sant Miquel) i l'arribada de les relíquies de Dalmau Moner a Santa Coloma gràcies a les gestions del conegut Jeroni Pujades Moner, després que el 1721 hagués estat reconegut el culte al sant. També la devoció a Sant Sebastià cal emmarcar-la en aquest període, al segle XVI. Borrell fa un breu repàs de tots els convents (Sant Salvi de Cladells, Sant Pere Cercada, Mare de Déu de Bellver), capelles dedicades

(Farners, Sant Marçal...) i esglésies (Sant Andreu de Castanyet, església parroquial) i dóna unes breus pinzellades de la història i evolució de cadascuna. Pel que fa a l'església parroquial, destaquen la seva dependència jurídica del convent de Sant Pere Cercada i les obres d'ampliació portades a terme al segle XVIII. Tampoc no hi falta l'esment a les lluites entre el clergat regular (Convent de Bellver) i clergat secular (rector i domers de la Parròquia de Santa Coloma), que d'alguna manera quedaren resoltes en una concòrdia de 1740.

A continuació segueixen dos capítols, el sisè i el setè, que tenen a veure amb la vida diària i amb el fenomen de la pobresa. Gairebé sempre a redós de l'Església, l'ensenyament corria a càrrec de mestres de primeres lletres, sovint clergues però també alguns laics (Rafael Pla, laic, i Pere Oliver, clergue de Vallmanya; Ramon Granja, mestre d'estudi). Pel que fa a les festes, sobta les sovintejades prohibicions de fer xerinxola al carrer i de jugar a cartes o de fer representacions dins l'Església. La celebració de la diada de la mort de Sant Salvador d'Horta amb la crema d'un pi també acabà generant queixes i prohibicions (atenent el valor del pi com a ingrés econòmic i per a la construcció de vaixells). Al final del capítol sisè, l'autor descriu com eren els vestits, les cases i el seu mobiliari al segle XVII i XVIII, com a mostra clara de l'estatus social i de la vida que feien els seus propietaris. Pel que fa a la pobresa, destaca especialment l'aparició dels anomenats *pobres de solemnitat* (necessitat de fer un cens dels pobres reals enfront dels que no ho eren), l'abandó dels infants per causa de la pobresa (amb especial atenció a les dides), i l'evolució de l'hospital de pobres, creat per a atendre els pelegrins i els vianants, però també la gent del poble necessitada. Les primeres referències són del 1547 (Roch Massaneda). Amb el temps

esdevé petit i precari i se'n construeix un de nou al costat de l'ermita de Sant Sebastià, no sense dificultats (concordies de 1790, 1805 i 1817).

El vuitè capítol és dedicat a explicar l'evolució urbanística que experimentà la vila, en bona part a causa del creixement demogràfic. Destaca el fet decisiu de 1640, en què la major part de la vila fou cremada, cosa que no permet saber com era l'estructura del poble abans del segle XVI i XVII. En tot cas, la vila anà creixent a l'entorn del nucli format pels carrers Verge Maria, Major, Vall i Hospital. Aquest període es caracteritza per les obres col·lectives i el creixement urbanístic, entre elles l'esmentada ampliació de l'església parroquial i la construcció del nou hospital al costat de l'ermita de Sant Sebastià, al costat d'obra civil com la construcció de les mesures, l'arribada d'aigua potable i fonts d'ús públic, el cobriment del torrent Merder i l'ampliació de la plaça. D'aquest creixement urbanístic en són bons exemples els carrers del Prat, d'en Joli i l'allargament dels carrers Vall i Hospital, o la mateixa creació del carrer de Sant Sebastià. Quedaren així ben delimitats dos nuclis: la vila i el raval. Novament, la part fosca d'aquest capítol es troba en els conflictes que comportà l'edificació d'antics horts i un cert desordre urbanístic en el creixement de la ciutat.

Els capítols novè i desè tenen un origen temàtic comú: la Guerra de Successió i els deutes que comportà. Miquel Fàbregas, pagès de can Manyà, testimonia com es va introduir a Santa Coloma el cadastre, un nou impost que s'afegia al ja existents i que repercutí en els seus habitants fins al punt de provocar en alguns la ruïna. La paraula que defineix la primera meitat del XVIII és *endeutament*. A fi d'evitar els abusos que comportava (els pobles endeutats es veien obligats a fer determinats serveis, com és ara

prestar allotjament a les tropes o, en el cas de Santa Coloma, a transportar de fusta per als vaixells a Sant Feliu) es recorregueren a dos sistemes, el repartiment i el pagament del vintè (un vintè de tots els grans que es collissin). Finalment, calgué recórrer al redelme, que caldria pagar durant 20 anys i es carregaria sobre els grans d'espiga, els fesols, el raïm i el cànem de totes les propietats de la vila.

D'altra banda, el desenllaç de la Guerra de Successió comportà també, amb el Decret de Nova Planta, canvis en l'organització municipal i en l'exercici de la jurisdicció senyorial. Bàsicament es passà de la Universitat a l'Ajuntament, dels jurats als regidors, amb una certa bicefàlia entre el regidor degà (cap dels representants del poble) i el batlle (representant de la jurisdicció del senyor), amb prevalença del segon. En aquest segle, a més, Sant Miquel de Cladells se segregà de Santa Coloma (separació que durà fins al 1974) i s'arribaren a formalitzar fins 7 plets entre el poble i el senyor jurisdiccional (els vilatans es plantejaren acollir-se a la jurisdicció reial). No és fins al 1780 que s'aconseguí un acord per solucionar-los definitivament. Borrell mostra també l'existència d'una certa lluita social entre el camp i la vila, el pagès i l'artesà, que tingué com a conseqüència la pèrdua de poder municipal per part dels pagesos que històricament havien conformat Santa Coloma fins aleshores.

Per acabar, cal dir que tots dos volums es clouen amb interessants capítols bibliogràfics en què els autors aporten la bibliografia consultada, capítol per capítol, cosa que constitueix una guia sòlida per a l'ampliació de continguts per part dels lectors que hi estigui interessats. Pel que fa al segon volum, a més, hi trobem una col·lecció de tres textos (un fragment del dietari de Jeroni Massaneda de 1795, un recull de

bands publicats pel marquès de Rupit el 1725 i un vocabulari bàsic de termes). No hi falten tampoc els gràfics genealògics i les imatges que ajuden a situar-se dins el context històric de cada etapa.

Des d'ara, Santa Coloma ja comença a disposar d'una obra de referència obligada, rigorosa i actualitzada per a conèixer la seva història, una obra que, a més, facilita camins als lectors perquè aquest recorregut no s'acabi i pugui continuar avançant vers futures ampliacions. Cal felicitar-se per una iniciativa semblant.

Joaquim Puigdemont

Josep FORMIGA I BOSCH

Història de Vidreres

Vidreres. Vidreres: Ajuntament, 2011, 355 p.

Sens dubte aquest és un llibre de capçalera per a qualsevol que vulgui conèixer Vidreres. És el resultat d'anys de recollida sistemàtica i intensa de dades bibliogràfiques, documentals, orals i gràfiques; d'un esforç de composició ben ajustat i d'una voluntat didàctica que, malgrat l'extensió del material presentat, el fa fàcilment accessible. L'autor ha realitzat una labor ingent combinant recerques pròpies, citacions

exhaustives i la recerca (pacient i mai no prou valorada) de dades, fotografies o referències de què disposaven moltes persones a qui ha sabut demanar col·laboració.

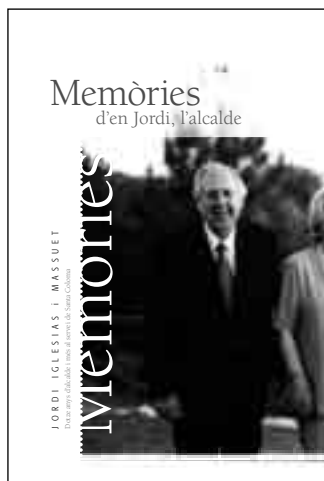
Dos capítols principals contenen, d'una banda, una narració cronològica de l'evolució històrica de la vila, convenientment complementada amb referències a la història del país i, de l'altra, una descripció de la població, entitats i institucions que hi han jugat un paper determinant. Si la història d'un poble és el pas de les persones que hi han viscut, seguint un símil físic, el primer capítol seria la coordenada del temps i el segon capítol, les dimensions de l'espai amb què aquest pas es pot descriure i entendre. Un tercer capítol de vida social, amb l'exposició de les tradicions contemporànies, acaba de donar el retrat d'una vila que es vol oberta i liberal.

El títol d'aquest llibre és ben explícit i clar: és el recull de la història de Vidreres. Però em permetré llegir-lo d'una altra manera: aquest llibre *fa* història de Vidreres. En primer lloc, és el primer recull complet que apareix. En aquest sentit marcarà la interpretació que els estudiosos, mestres, escolars, polítics... faran de la història de la vila en força anys a venir. Queda superada per fi l'etapa en què calia recórrer a obres de consulta generals i combinar-les amb reculls esparsos, fruit de les aportacions dels estudiosos locals. En segon lloc, el llibre retrata Vidreres –passat i present– el 2011. La gran quantitat de fotos antigues publicades es complementa amb fotos del mateix autor que, per exemple, ha classificat les masies. Tots hem vist els canvis importantíssims que ha sofert el país abans de la crisi i ara, que hi continuem immersos. L'increment de la població i l'edificació han fet que alguns espais que veiem en el llibre ja no existeixin. Almenys en aquest aspecte, segurament el ritme de canvi es frenarà. De tota manera,

això també ha de fer valorar que hagi estat precisament en aquest moment que s'hagi publicat el llibre. En època de canvis és important tenir referents, i que siguin sòlids. Aquest ho és. Recomano fer l'exercici de veure com érem i com som per prendre ànims: Vidreres actualment és el resultat d'un gran progrés. I, salvant les diferències, aprofitar per a aprendre d'etapes també dures, com la crisi del suro.

Així doncs, aquest llibre es pot entendre com una eina de doble tall: serveix per a aprendre i per a fer. Esperem que també sigui un bon fonament per a futures aportacions a la història local, entre les quals no faltaran, de ben segur, les del seu propi autor.

Narcís Gascons Clarió

Jordi IGLESIAS MASSUET

Memòries d'en Jordi, l'alcalde

Santa Coloma de Farners: [e. a.], 2012, 415 p.

Jordi Iglesias i Massuet (Santa Coloma de Farners, 1928) ha estat alcalde de la capital de la Selva des de l'any 1979 fins al

1991, regidor del 1991 al 2000 i president de la Llar de Jubilats. Podríem dir que una molt bona part de la seva vida l'ha dedicada a Santa Coloma de Farners. En cos i ànima, o així es desprèn de la lectura del llibre *Memòries d'en Jordi, l'alcalde*, editat per ell mateix; maquetat i imprès magníficament per Gràfiques Cantalozella, i presentat per la diada de Sant Jordi de 2012. Fins i tot en l'edició del «seu» llibre, Jordi Iglesias ha estat independent i ha fet el que li semblava més adient. I s'agraeix. Jordi Iglesias es presentà tres legislatures sota les sigles de CiU com a independent i en totes tres guanyà i governà. Aquesta és una de les primeres impressions que es desprèn de la lectura de les seves memòries: Jordi Iglesias no fou mai un home de partit, sinó un servidor del poble. Quan va veure que no era volgut a les llistes de CiU muntà el seu partit amb un únic objectiu: continuar treballant per Santa Coloma. Malauradament per a ell –o sortosament–, no obtingué el suport suficient a les urnes i restà a l'oposició, sempre constructiva però erosiva per a ell, de forma que en l'inici de la tercera legislatura a l'oposició, es retirà com a regidor.

Memòries, les titula ell mateix. Dietari, en diria jo. Hi manca subjectivitat, crítica i anàlisi per a qualificar-les de memòries. L'autor no vol entrar en temes profunds, complexos a vegades, que afectaren la capital selvatana: tan sols els esmenta. Tanmateix, Jordi Iglesias fa un exercici de vasta memòria i anota, fil per randa, totes les reunions, cites, assemblees, inauguracions, visites realitzades com a alcalde de Santa Coloma de Farners de l'any 1979 al 1991. Uns anys complicats, però precisament plens d'il·lusions, de projectes. Els pobles catalans s'obrien no tan sols a la democràcia, sinó també al progrés, a l'estat del benestar, i aquesta és la lluita que explica Jordi Iglesias en les seves *Memòries*. Es tractava de

passar, en la disbauxa del naixent de l'estat democràtic i de les autonomies, d'un ajuntament purament burocràtic a un ajuntament dinàmic, servidor del poble.

Jordi Iglesias ofereix un document, malauradament no es troba amb freqüència, del dia a dia dels primers alcaldes democràtics. «Tot és possible i tot està per fer.» I Jordi Iglesias, sempre amb la caps de teules sota el braç, ens mostra com aquell incipient estat pre-democràtic era feble, insegur, inestable. Una visita a Madrid podia ser suficient per aconseguir el que era impossible de Santa Coloma estant. Una manera de fer personal i intransferible, individualista, però eficaç en aquells anys de la Transició. Ens queda el regust de comprovar com era més fàcil entendre's amb Madrid que no pas amb la novella Generalitat de Catalunya. Una bèstia negra per a l'alcalde, tal com exemplifica la qüestió de la presa de les Fosses, projectada, aprovada i pressupostada per Madrid, però aparcada per la Generalitat. En diferents moments del llibre traspuja aquesta frustració de l'alcalde. La resta, feina, feina i més feina que no enumeraré en fets, però que serviren per a bastir la Santa Coloma actual en serveis culturals, sanitaris, educatius, etc. Només uns fragments per comprovar el tarannà d'un alcalde que estimava i treballava per al seu poble. Quan hi havia problemes d'aigua a la urbanització Santa Coloma Residencial, anota: «Jo, personalment, anava a partir de les dotze de la nit a obrir l'aixeta per subministrar la totalitat de l'aigua acordada. Això comportava prop d'unes dues hores assegut a l'antiga carretera de Girona, per on passava la canonada i on hi havia el comptador amb les aixetes de control.» Una altra vegada, malfiant-se de les anàlisis de l'aigua que li enviaven del Govern Civil, explica: «Vaig comprar personalment un equip per poder analitzar jo mateix l'aigua. Així vaig poder

comprovar, des de casa meua, si el que deien era correcte, tot advertint-los que si donaven les dades mal fetes, se les carregarien.» L'endogàmia burocràtica dels despatxos de Madrid la reflecteix així quan visita al Director General d'Ensenyament per aconseguir la construcció de l'institut de Santa Coloma: «Hi vaig anar varies vegades per solucionar petits problemes. Alguna vegada el director general, Julio Seaje, estava ocupat i aleshores parlava amb el sots-director, que resultava ser la seva senyora.» Un alcalde que treballa a Madrid i a Barcelona per al poble, que ha d'apagar focs encesos (problemes d'immigració, urbanisme), un alcalde tossut –ell mateix ho reconeix–, capaç de fer el que calgui si és el que ell creu com a correcte. A la seva manera, això sí. No és aquesta ressenya un exercici de crítica del bon o mal fer de l'alcalde Jordi Iglesias, però sí que demanaria, com a historiador, que n'hi haguessin moltes, d'aquestes *Memòries*, a la comarca, perquè ens serveixen per a conèixer diferents maneres de treballar i, sobretot, per a entendre que quan un alcalde va a dinar o sopar en alguna festa o celebració no hi va pel menjar, sinó perquè sap que allà pot trobar l'oportunitat d'aconseguir alguna millora per al poble.

Miquel Borrell i Sabater

Joan PELLISA

El llibre de l'organista Jayme Adrobau. Breda (1826-1844)

Barcelona: DINSIC Publicacions Musicals, SL – Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 2011, 73 p.

Mentre Joan Pellisa realitzava un treball de recerca a la Biblioteca de Catalunya, arribà a les seves mans un manuscrit de deu pàgines, el Ms. 893. Es tracta d'un petit quadern encapçalat a la portada per la inscripció «Canciones. En el año 1826». Les anotacions de la contraportada despertaren l'interès de l'investigador: aviat s'adonà que, a més de contenir la referència escrita més antiga relativa a l'afinació del sac de gemecs, no es tractava d'un simple quadern de llibertats d'orgue, sinó un veritable recull de música popular que el feia diferent de la resta de quaderns d'aquesta mena.

Aquest manuscrit prové de Breda, del monestir de Sant Salvador, fundat el 1038 per l'abat Sunyer i els vescomtes Guerau i Ermessenda de Cabrera, que el 1835 va ser clausurat arran de la desamortització. Tractant-se d'un centre de culte i econòmic

important, comptava almenys amb orgue i organista. Un dels darrers, si no el darrer, fou Jaume Adrobau, que destaca pel fet que des de 1826 fins a 1844 es va dedicar a escoltar i escriure la música que sentia pels carrers de la vila. De fet, aquest és el valor del present llibre. Amb el material recollit Adrobau s'avança a la tasca dels folkloristes de la primera del segle XX i deixa un testimoni excepcional del paisatge musical de la Breda del seu temps.

El llibre consta de dues parts molt ben definides: una de teòrica i una altra de pràctica. En la primera llegim una breu presentació del manuscrit titulada *El quadern de Breda*, a càrrec de Joan Pellisa, en què dóna notícia del manuscrit (especialment pel que fa a la seva procedència) i informa dels criteris d'edició que s'han aplicat per a la present publicació. A continuació, Xavier Orriols i Sendra introdueix el lector en el món dels anomenats *llibres d'orgue*, veritables recopilacions de tonades populars que organistes i mestres de capella d'arreu del país van aplegar entre els segles XVIII i XIX per a utilitzar-les en celebracions específiques. Conclou aquesta part *El llibre d'organista de Breda: Comentari musical*, a càrrec de Josep Crivillé i Ramon Vilar. Es tracta un estudi sintètic però detallat en què es classifiquen les partitures que conté el quadern, entre les quals hi ha anotacions del ball pla, passades, contrapassos, sardanes, corrandes i una varietat de balls i cançons.

La segona part consta tan sols de les partitures, enumerades i amb el títol identificatiu corresponent. Tal com el seu curador indica a la introducció, la transcripció respecta al màxim l'escriptura original, tant pel que fa a la lletra com a la solfa. S'han respectat les agrupacions de notes, ja que en tradicions antigues podrien respondre a criteris interpretatius. En el cas de la

majoria dels tresets, tots de corxera en el manuscrit, Adrobau simplement agrupava les notes de tres en tres. Totes les peces són escrites en clau de sol en segona i els números de compàs responen a la manera actual. Pel que fa als títols, notes o lletres de cançons, s'ha respectat la grafia original, encara que pugui causar una certa estranyesa momentània (per exemple, *Vall Yngles* correspon a *Ball Anglès*). En la majoria dels casos es tracta de peces molt curtes i això porta a pensar que es tocaven diverses vegades seguides. Per això i amb l'objectiu de fer-les entenedores, s'han afegit silencis en compassos incomplets. També s'hi ha afegit notes explicatives en casos de silencis relatius, signes de difícil interpretació o en qüestions que poden plantejar dubtes. Els afegits es marquen entre claudàtors.

Així doncs, aquest és un llibre especialment interessant per als músics i el domini de l'argot musical ajudarà notablement a entendre'l a fons, especialment pel que fa a algunes paraules i determinats conceptes més aviat tècnics i utilitzats només per músics. Hi trobarem, com s'ha dit, les partitures de les peces que l'organista Jaume Adrobau escoltava pels carrers de la vila de Breda entre 1826 i 1844. En definitiva, és un quadern excepcional pel fet que va més enllà de les peces ballades de moda o danses paralitúrgiques, ja que també recull material folklòric o tradicional (coples, corrandes, caramelles...). És un bon document per a fer-se la idea del que degué ser la banda sonora de Breda a principis del segle XIX i, al mateix temps, ens ajuda a ser conscients de la riquesa musical de la nostra terra. És un llibre idoni per a músics o estudiants de música que tinguin ganes de descobrir com sonaven els carrers de Breda fa més de cent anys.

Eduard Boada

Joaquim PLANAS GISBERT

Escultures i altres elements d'interès a la via pública de Tossa

Tossa de Mar: Centre d'Estudis Tossencs, 2012,
289 p. (Quaderns d'Estudis Tossencs, 10)

Tossa surt de la Vila Vella. Amb aquest llibre l'autor ens mostra que Tossa és molt més que les muralles que li han donat fama universal. Res de comparar-les amb l'obra que comentem, més aviat direm que la feixuga i profitosa tasca de Joaquim Planas omple de contingut la recuperació i anàlisi d'un patrimoni tot sovint considerat menor, de segona categoria, però necessari per a entendre el bategar d'un poble, per a copsar-ne els anhels i les il·lusions, el seu dia a dia, l'estima envers determinats fets i personatges. Aquest llibre serveix per a entendre la Tossa moderna, la dels pintors i escultors, capellans i literats. Felicitats.

L'autor realitza un acurat estudi de les escultures a la via pública tossenca, tot seguint un model de fitxa molt complet: nom de l'escultura, data de col·locació, data d'inauguració, situació, descripció, biografia de l'autor, estat actual de l'escultura. La

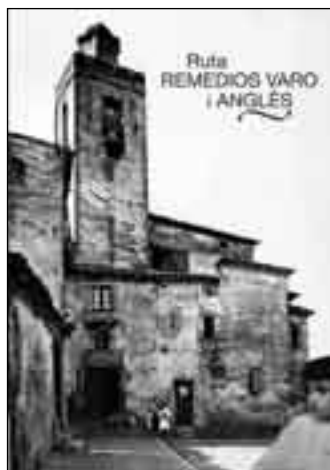
Deessa Minerva, la Benvinguda al visitant, Sa Gavina, Posidó i la nimfa Toosa i altres, són analitzades detalladament i amb una profusió de fotografies actuals, de l'època en què es van col·locar, del procés, fins i tot, de creació, coses que ajuden a endinsar-se en el sentit de l'escultura.

Amb aquest mateix sistema, l'estudi continua amb tots els monòlits escampats per Tossa dedicats a personatges tossencs, als relacionats amb Tossa o a característiques de la vila (Tossa, Babel de les Arts, L'Àncora). El llibre creix amb l'inventari de totes les fornícules i capelletes que protegeixen els tossencs des de segles enrere: sant Antoni, sant Vicenç, sant Josep, etc., són també estudiats i fotografiats. Si alguna observació hi hem de fer, diríem que, en aquest apartat, la mida de les fotografies és una mica massa petita, altrament s'hi hauria pogut observar amb precisió les característiques de cada imatge.

L'autor finalitza l'estudi amb l'inventari dels mosaics d'homenatge dedicats a diverses personalitats relacionades amb Tossa, sigui per naixement, feina o afició: metges, pintors, capellans..., i acaba amb el llistat i fotografia de les majòliques d'embelliment de carrers.

Un bon llibre, una eina necessària per a entendre Tossa. En moltes de les fitxes s'arriba a realitzar veritables estudis històrics, com el de la bateria de costa recuperada. Ara només caldria que l'Ajuntament de Tossa fes una síntesi de la fitxa de cada escultura i col·loqués en cadascuna la informació imprescindible, així qualsevol viant tindria una primera idea de les peces que embelleixen la vila.

Miquel Borrell i Sabater

Emili RAMS

Ruta Remedios Varo i Anglès

Anglès: Ajuntament, 2011, 52 p.

Remedios Varo (Anglès 1908 - Ciutat de Mèxic, 1963) fou una excel·lent pintora surrealista que es relacionà amb els grans «gurus» artístics de la seva època, com André Breton, «pare» del surrealisme, el cineasta Luis Buñuel, l'escriptor Octavio Paz o el reconegut pintor muralista mexicà Diego Rivera, marit de la també mítica artista Frida Kahlo. Remedios Varo va néixer en una família amb un pare esperantista i progressista, estudià una carrera quan poques dones ho feien, freqüentà els ambients d'esquerrers durant la República, s'exilià a França acabada la Guerra Civil, fugí de París durant l'ocupació nazi i aterrà a Mèxic, on va fruit, relativament, de la pau negada en la seva frenètica joventut. Allí es dedicà plenament a la seva obra pictòrica.

Des de la celebració del seu centenari, Anglès ha realitzat diversos actes per recuperar la seva memòria i la seva obra: presentació de la novel·la *La cazadora de astros* (2007), de l'escriptora cubana-francesa Zoé

Valdés, inspirada en un quadre de Remedios Varo; publicació del llibre *Petita història de Remedios Varo* (2010), amb text de Pere Figuereda i Meritxell Margarit, i amb dibuixos de Pilarín Bayés; col·locació en els jardins de Can Cendra d'un bust (2010) de la pintora, obra de Gerard Roca Ayats, i creació d'una ruta pel poble, amb panells explicatius, que té la seva versió escrita en el llibre ressenyat *Ruta Remedios Varo i Anglès* (2011), escrita per l'arxiver local, Emili Rams.

El llibre es presenta en quatre idiomes (català, castellà, anglès i francès) i mostra diversos quadres de la pintora que podrien estar inspirats en part en records de la seva infantesa del poble selvatà on va viure des del seu naixement fins als cinc anys. El llibre té la següent estructura: es mostra una obra de l'artista, se n'explica el significat i es presenta la semblança que una determinada part de l'obra podria tenir amb racons o indrets d'Anglès. Així, la cantonada pintada en el quadre *La despedida*, fa pensar en les cantonades del barri antic d'Anglès; els gats i les torres del quadre *El paraíso de los gatos* es relacionen amb les gateres de les portes de moltes cases del barri antic i amb les torres de la fàbrica Burés; el perfil de la muntanya del quadre *Icono* és idèntic al de la muntanya de Santa Bàrbara, i la casa del quadre *Microcosmos* es correspon amb Vila Eulàlia, la casa dels senyors de la Burés. Així, l'autor proposa la visita a diversos indrets d'Anglès, als llocs que a la pintora surrealista Remedios Varo li devien quedar impresos a la retina o al subconscient i que es plasmaren al llarg de la seva obra. Un bon exercici d'imaginació i de realitat alhora.

Miquel Borrell i Sabater

Agustí M. VILÀ GALÍ

L'església parroquial de Sant Romà de Lloret de Mar 1509-2009

Lloret de Mar: Ajuntament, 2011, 257 p.
(Col·lecció es Frares, 13)

El 25 de novembre de 2011 va tenir lloc a la sala polivalent de la nova biblioteca municipal de Lloret de Mar l'acte de presentació de la publicació que aquí ressenyem, el número 13 de la rigorosa i excel·lentment editada col·lecció es *Frares*, promoguda per l'Ajuntament lloretenc i que confiem que sàpiga mantenir malgrat els vents de crisi que bufen al nostre país. Va ser un acte molt concorregut, on es van aplegar molts lloretencs, i amics d'altres contrades. El senyor Vilà presentava el seu darrer treball, un estudi acurat sobre el temple parroquial de Lloret, on una vegada més ha sabut treure el suc de la rica documentació aplegada a casa seva –fruit de l'herència rebuda d'avantpassats il·lustres–, la pròpia experiència viscuda i la seva contextualització a partir de la recerca als arxius de Lloret i de fora.

Cinc-cents anys d'història compilats en un treball meticulós i molt ben il·lustrat,

amb un breu prefaci de mossèn Narcís Ponsatí, l'antic rector que, juntament amb d'altres persones, va promoure les obres de rehabilitació del temple a partir de la constitució, el 2003, de la Fundació Sant Romà creada amb aquesta finalitat.

El llibre s'inicia amb una breu introducció que, d'una banda, ens emmarca l'evolució artística que dista del gòtic al modernisme, els dos estils artístics que més destaquen d'aquest temple parroquial; i de l'altra, recula als temps en els quals el poblament d'aquesta vall va baixar de l'interior a la costa, substituint l'antiga seu parroquial de l'avui coneguda com l'ermita de les Alegries. De la construcció de la nova església parroquial se'ns dona puntual informació del contracte i la seva contextualització amb la catedral de Barcelona i Santa Maria del Mar. L'obra contractada el 1509 es va finalitzar el 1522.

Tot seguit, trobem un extens capítol dedicat a conèixer quines característiques va tenir aquella església, amb una acurada descripció, fins allà on ha estat possible, de la distribució de capelles al seu interior. El pintor Pere Seraff i el retaule de l'altar major conservat parcialment són els protagonistes d'un altre capítol. Més endavant, Vilà detalla els intents d'ampliació de l'edifici promoguts per diversos rectors al llarg dels anys, fins arribar a la gran obra de la restauració modernista, promoguda pel prevere Agustí Vilà Domènech, avantpassat de l'autor, i executada per l'arquitecte Bonaventura Conill Montobbio, un barceloní amb arrels familiars a Lloret. En aquest apartat l'autor ens presenta fotografies d'alt interès que permeten conèixer elements desapareguts o la transformació d'altres. La destrucció de la Guerra Civil, un autèntica atrocitat comesa contra el patrimoni local que tan sols feia un quinzena d'anys que lluià restaurat, i el posterior restabliment del culte són també

abastament tractats, així com l'origen de les obres d'art que d'ençà de llavors ornamenten el seu interior. Especial atenció mereixen les pintures murals realitzades per Ramon Noè, un artista tortosí sorgit de l'Escola Massana de Barcelona, que a la comarca de la Selva també va fer pintures murals a l'església parroquial de Tossa.

La segona restauració i la Fundació Sant Romà tenen un capítol destacat, deixant constància de la gran tasca efectuada aquests darrers anys per institucions i particulars envers la preservació d'aquest important patrimoni lloretenc. Es dona puntual i detallada informació de les obres realitzades a la façana i la capella del Santíssim, a la capella del baptisteri, a la teulada i al campanar, a l'interior de l'edifici i al campanar, i s'acaba amb un capítol on es plantegen algunes hipòtesis sobre l'altar del futur en atenció a la progressiva adaptació dels presbiteris a les disposicions emanades del Concili Vaticà II, algunes de les quals encara resten pendents d'implementar al temple lloretenc. Un interessant apèndix documental ens permet tenir accés a la transcripció d'alguns dels principals documents relatius a la història d'aquesta església.

Tanca el llibre una cloenda molt personal de l'autor, una mena de testament vital, on el veterà investigador –proper a complir noranta anys– humilment n'insta d'altres de més joves a continuar la tasca furgant arxius d'arreu. No oblidem que el gran handicap que ha hagut de superar Vilà per fer aquest treball ha estat la destrucció gairebé total de l'arxiu parroquial de Lloret durant els avalots anarquistes de l'estiu de 1936, dels quals l'autor també dona alguna pinzellada personal pel fet d'haver-los viscut en plena adolescència. Es tracta d'un episodi lamentable de la nostra història, que l'autor sap tractar de manera justa i ponderada. Tanmateix, comprovem decebut com la

tan reivindicada memòria històrica no és una realitat diàfana: a les pàgines 168 i 169 es reproduïxen uns fragments d'un text anònim que relata els fets esdevinguts a Lloret els dies 22 i 23 de juliol de 1936. No es parla de cap assassinat, simplement dels actes de destrucció patrimonial, i tanmateix, els noms dels protagonistes han estat substituïts per lletres entre claudàtors. Lamentem que autor o editors hagin optat per obliterated la història amb aquest subterfugi contrari a la memòria democràtica d'uns fets esdevinguts setanta-cinc anys enrere.

David Moré Aguirre